

Umenie proti revolúcii alebo ako nám pokrokári ukradli umenie

Branislav Michalka

24. júla 2020 ✚ **Kultúra**

Obligátnou formou liberálneho a ľavicového spôsobu prekrúcania dejín je prisvojovanie si významných postáv európskeho umenia a ich postupné „vedecké“ transformovanie do takej podoby, aby spĺňali kritéria na postavy podporujúce pokrok, liberalizmus a revolúciu. Starší čitatelia, ktorí pamätajú éru komunistického režimu, si zaiste spomenú ako sa pod usilovne škrípajúcimi prepisovačkami a perami marxistických vedeckých pracovníkov, od Berlína až po Vladivostok, zapájali veľké postavy svetového umenia do nepretržitého dejinného procesu pokroku a zlepšovania ľudstva, ktorý vyústil do socialistickej revolúcie.

Dante Alighieri

zdroj: pixabay

Z Danteho, ktorý bol v skutočnosti vynikajúcim znalcom stredovekej scholastickej filozofie a jeho Božská komédia je priam esenciálnym výrazom myslenia stredovekého katolíckeho kresťana, sa v úvahách marxistických vedcov stal „buržoázny demokrat“, ktorý v temnom stredoveku predstavoval pokrovový živel. Cervantesov Don Quijote sa stal bojovníkom proti nepokrovovým stredovekým rytierskym románom, klasici francúzskeho divadla 17. storočia (Corneille, Racine, Molière), píšuci v hlbokom predklone pred Ľudovítom XIV., sa odrazu zmenili na pokrovové meštianske postavy, stačilo, že nemali šľachtický pôvod, z aristokrata a estéta Goetheho, hnusiaceho si revolúciu, sa stalo stelesnenie humanizmu a pokroku ľudstva. Dokonca aj na Dostojevskom, ktorý strávil značnú časť svojho života tupením socializmu a revolúcie, sa ideologickým mikroskopom hľadali pokrovové mikročastice, len aby sa ukázalo, že: umenie a pokrok tvoria jednotu. A zároveň, že všetko konzervatívne a spiatočnické je tupé, neschopné umenia a vzdialené akémukoľvek hlbšiemu premýšľaniu o ľudských citoch, myšlienkach, živote a ich zobrazovaní.

Tejto symbióze revolúcie a umenia (určitého druhu), samozrejme, nechýba sčasti reálny základ. Šíriteľmi revolučných ideológií boli často revoluční umelci, predovšetkým od 18. storočia, a tí si potrpeli na umenie a umelecký život. Preto aj umenie zaradili do súhrnu toho, čo malo tvoriť „novú spoločnosť“ a „nový, lepší svet“. Seba samých považovali za duchovnú avantgardu revolúcie, milovali umenie, a preto boli v ich očiach

umelci pre revolúciu veľmi dôležití. Častokrát dôležitejší ako samotný proletariát. Nová spoločnosť mala mať nové a ešte lepšie umenie, vybojované revolučnými umelcami. Páčilo sa im však aj staré umenie a považovali ho za legitímne dedičstvo humanistických tradícií ľudstva. Na posilnenie svojej revolučnej legitimity vyhlasovali, že vlastne „kvalitné umenie“ bolo revolučné vždy. Popisovali umenie ako revolučnú silu a kvas v dejinách spoločnosti. Postupne sa táto romantická idea umenia ako revolučného prvku v dejinách stala súčasťou dnešného liberálneho a ľavicového kánonu viery. Umelec je predstavovaný ako rebel, rušiteľ konvencií, originálny inovátor a nepriateľ skostnatenej tradície.

Johann Wolfgang von Goethe

zdroj: pixabay

Problémy s touto koncepciou sa ukázali vtedy, keď sa v 20. storočí stali liberalizmus a socializmus vládnuce ideológiami a mali zaradiť umelecké dedičstvo do svojho kánonu. Boli to problémy dvojakého druhu: ukázalo sa, že množstvo súčasných umelcov podporuje reakčné myslenie a odmieta umenie ako revolučnú silu a zároveň životopisy umelcov minulých storočí vykazovali povážlivé nerevolučné či dokonca protirevolučné znaky. Bolo nutné nájsť riešenie a nakoniec sa aj našlo. Popísali sme ho vyššie.

Čo bolo však pre pokrokové revolučné ideológie najhoršie? Pri vŕtaní sa v životopisoch umelcov vychádzalo najavo, že nie menšina, ale skôr väčšina revolučné idey odmietala, a že aj z tých, ktorí ich za mlada vyznávali, sa na staré kolená často stávali opäť tmári a reakcionári. Mladý človek vyznávajúci ľavicové postoje a milujúci umenie čoskoro narazí pri štúdiu životopisov významných umelcov práve na tento problém a pokiaľ je dostatočne poctivý, musí sa s ním nejako vyrovnáť. Musí sa vysporiadať s tým, že práve tí najtalentovanejší a najslávnejší umelci vyznávali náboženstvo a politické postoje, ktoré by mali byť podľa revolučnej ideológie späté s dokonalou tuposťou, umeleckou impotenciou a neschopnosťou vyššieho citu.

Je zbytočné vymenovávať umelcov od počiatku stredoveku až do 18. storočia, z ktorých drvivá väčšina boli katolíci (vzhľadom na to, že protestantizmus umeniu veľmi neprial) a ich náboženské, sociálne a politické postoje boli úplne identické s dobovými názormi. Danteho traktát Monarchia, v ktorom velebí cisára spôsobom až prehnaným, nám môže byť príkladom. Diela Shakespeara, Calderona de la Barcu, Racina či La Bruyérove maximy sú prešpikované oddanosťou panovníkom a náboženstvu. Cervantes sa pýšil tým, ako bojoval proti moslimom pri Lepante a prišiel tam o ruku; na španielskeho kráľa by nedal dopustiť. Rubens bol ctiteľom sv. Ignácia z Loyoly a absolvoval jeho Duchovné cvičenia. Rafael, Velasquez, Bernini či Tizian, všetci boli hlboko veriacimi katolíkmi, oddaní svojej vlasti a panovníkovi. Všetko, čo vedelo písať, maľovať a skladať hudbu stálo v službách kresťanstva a monarchie. A nebola to služba z donútenia, ako sa ukázalo práve s príchodom revolúcie.

Diego Velazquez

zdroj: wikimedia commons

Dokonca aj väčšina tzv. búrlivákov sa na staré kolená obrátila a „sekala dobrotu“. Boccaccio sa zriekol svojich spisov, vstúpil do kláštora a chcel svoje práce dokonca spáliť, v čom mu zabránil až Petrarca. John Donne odvrhol roztopašnosť mladosti a začal písať náboženskú poéziu, John Dryden sa vrátil ku katolíckej viere, Lope de Vega vydal zbierku náboženskej lyriky Sväté verše a nechal sa dokonca vysvätiť za kňaza. A takto by sme mohli pokračovať veľmi dlho. Tzv. búrliváctvo týchto umelcov spočívalo v nezriadenom živote, nie v nejakej revolučnej ideológii. V starobe, tvárou v tvár smrti, dobre chápujú, že cenou hriechu je večná smrť, vydali sa na cestu pokánia.

Keďže pred 18. storočím sa skutočne revolučné živly v umení vyskytovali len okrajovo (v ponímaní sekulárnych ideológií takmer vôbec nie, lebo išlo skôr o príslušníkov rôznych náboženských siekt), nie je nutné po jednom vymenovávať záplavu umelcov, ktorými nás Európa obdarila. Pozrime sa skôr na obdobie revolučné.

V 18. storočí – s príchodom osvietenstva, racionalizmu, ateizmu a slobodomurárskeho gnosticizmu – nastupuje na scénu aj revolučný umelec. Prvou skutočnou hviezdou na tomto nebi je Voltaire, ktorý sa domohol značnej popularity aj na panovníckych dvoroch. Za ním nasledovali Diderot, Rousseau a na poli hudby napríklad Mozart. Celá ich revolučnosť sa však zatiaľ vybíjala v myšlienkovvej rovine. Nenávideli Cirkev a z toho dôvodu aj trón, ktorý bol s ňou spojený; snívajú o zmene ľudstva, ale ich úvahy sú hmlisté a nekonkrétne čo do podoby nového sveta. Môžeme navyše konštatovať, že tak, ako bolo v predchádzajúcich storočiach normálne byť kresťanom, tak sa stalo v 18. storočí módou byť osvietencom a libertínom. Preto je ťažké hovoriť o presvedčených revolučných umelcoch, pretože na tejto módnjej vlne liberalizmu a racionalizmu sa viezli všetci, šľachtu, duchovenstvo a panovníkov nevynímajúc.

François-René de Chateaubriand

zdroj: wikimedia commons

Skúšobným kameňom ich revolučnosti sa stala skutočná revolúcia v roku 1789. A tu odrazu môžeme pozorovať zástupy zdesených umelcov, ako sa pri pohľade na slávnú a krvavú slobodu, rovnosť i bratstvo, rýchlo vzdávajú revolučných fráz a utekajú od revolúcie do náručia reakcie. Je to skutočne až zvláštne, že revolučná epocha nepriniesla žiadneho významného revolučného umelca. Celých 26 rokov revolučnej éry na nás dýchne svojou umeleckou impotenciou. Najvýznamnejší umelec revolučnej doby, spisovateľ René de Chateaubriand, bol paradoxne kontrarevolucionár, obhajca monarchie a vojak emigrantskej armády. Jeho najvýznamnejšie a najplyvnejšie dielo nesie názov Génieus kresťanstva. Zároveň však najvýznamnejší básnik predrevolučnej epochy André de Chenier skončil s neomylnou revolučnou logikou pod gilotínou spolu s chemikom Lavoisierom.

Jediným skutočným umelcom revolúcie bol duchovný prostitút, maliar J. L. David, ktorý prežil všetky režimy a od revolučných olejomalieb sa nakoniec prepracoval až k portrétom Napoleona a Karola X.

Európski umelci, ktorí pred revolúciou fandili jej ideálom, sa po jej realizácii húfne obracali k starému režimu, či dokonca ešte hlbšie do dejín stredoveku. Vymenujme si len niektorých:

V nemeckom prostredí to boli spisovatelia Novalis, bratia Schlegelovci, Heinrich von Kleist, Adam Müller, Achim von Armin, Joseph Göress, Clemens Brentano, v Anglicku Thomas Colridge, Walter Scott, William Wordsworth; málokto vie, že slávna Jane Austenová a jej rodina boli podporovatelia konzervatívnych toryov, dokonca takých, čo usilovali o návrat Stuartovského rodu na anglický trón, revolúciou pohrdali a nenávideli ju; vo Francúzsku Alfred de Vigny, už zmienený Chateaubriand či najslávnejší Honoré de Balzac.

pokračovanie v II. časti

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/umenie-proti-revolucii-alebo-ako-nam-pokrokari-ukradli-umenie/>

